

ԲԱԺԱՆՈՐՈՒ ԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

ուղարկոյ համար	
Տարեկան	12 Ֆր.
Վեցամսեայ	6 »
բասմանակի համար	
Տարեկան	15 »
Վեցամսեայ	8 »
Աւերիկայի համար	
Տարեկան	3 ճր.
Վեցամսեայ	1.70 »
ԿԱՆԻՒԿՆԻ ՎՃ.ՐԱԼԻ	

Յրանուցանել տոյր ստորին երևանի համար 40 սանթիմէ հ. իսկ վերջին երեսի համար 20 սանթիմէ հ. երկհին աւերիկայի սանթիմէ համար 20 Օլո գնոյ կը լինայ:

Պուղարկոյ համար մեկի
(Կ Ի Ե 15 Ս Ա Ե Թ Ի Մ)

ՇԱՎԻԿ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹ ԶՈՒԵՔՆԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱՎԻԿ ՕՐԵՐԸ

Отговорникъ: Д-ръ Т. Хр. Стояновъ

Եւանակ եւ դրամ դրկիչ
Խմբագրութեան
(Administre)
R. P. Kallimachan
«ՇԱՎԻԿ»
«СТНИКЪ»
Варна.
Redaction du journal
«Charjoum»
Varna (Bulgarie)

Դրոյթներէ ետ չեն տրուիր

Արտասահմանի համար մեկի
(Կ Ի Ե 20 Ս Ա Ե Թ Ի Մ)

ՊԵՇՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒԹ

Ժամանակէ մը ի վեր Պուղարկոյ մէջ աստանդական շրջագայոյ Մշոյ Արքովանք գիւղացի Տ. Երեւում քահանայ Յովհաննէսեան կ'ըզ. Պատրիարքարանի որոշմամբ գաղթած է քահանայապետութեան թէ ի Պուղարկա ե թէ այլուր, բացի իր հայրենիքէն:

Մանուցանելով զայս ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան մերոյ:

Մնամք ազօթարար

Այցելու հովիւ հայոց Պուղարկոյ
Բարդղիմէոս Ծ. Վ. Հաղմեան
Վաւան, 12 Մարտ

«ՅԱԻԻՂ»

Վաղը հրապարակ կ'ըլլայ Շաւիկ կիսամսեայ հանդէսին Ա. թիւը՝ հետեւեալ պարունակով թեմամբ:

«Շաւիկ» — «Հայութիւնը արտասահմանի մէջ», Երեւանի Սրբաբէշխաններն. — «Մութիւն մէջ», Տիգրան Աճէմեան. — «Օտեանի Շիրիւր», Ազախ. — «Որբը» (մեծախօսութիւն), Գառնի-Արշալուի. — «Ողորմութիւն մը» (իրական կեանքէ պատկերներ), Ե. Սրբաբէշխաններն. — «Յիշատակը» (քերթուած) ***. — «Գիտական արձագանք» (խոսակերները), Յ. Ս. Փափաղեան. — «Կիսամսեակ»:

Շաւիկ ձեռքէ չի ձախուիր, Բաժնեկիւն է Պուղարկոյ համար 10 Ֆրանք, արտասահմանի համար 12 Ֆրանք:

Հասցէն՝

Redaction de la revue «Chavigh»
pensionat Arménien
Varna

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻԲ

Աւերախ Լիւնար Պարսեանի մահունը ասիւն ի նպաստ ազգային սաներու՝ չնորձալիս թեմամբ օտարաց Պարսեանը բնաձեռքէն՝ հարկը Ֆրանք սակեղարամ:

Հայ. երկուս-կի թարգմանի
Հիմնադրութիւն
Կրօն Թիւրքիայի մէջ
Վաւան, 15 Մարտ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԻ
ՆՅԱՆԱԲԱՆ

Թուրքիոյ մէջ հասարակած դրամը կամ գոյքը գողանալը կամ սեփականացնելը շատ բնական մի երեւոյթ է. Գողութիւնը ամէն մի առճիկ պաշտօնեայի համար մի անհրաժեշտ պահանջ է. թուրքը պաշտօնով հրապարակած է միմիայն գողութեան տենչով. և ուրիշ կերպ էլ չէր կարող լինել որովհետեւ նա դեռ մանկութիւնից սկսած, մօր կաթը ծծած միջոցին լսում է՝ «բալ թուրքն բարձակնի եւալար»։ Այս առածն է թուրքի նշանաբանը. Սուլթանից մինչեւ վերջին հպատակը գողանալ դրամ և գոյք, լինի հասարակած, լինի մասնատար անհատի, երբ քո ձեռքն է ընկել գողացիր: Այս, թուրքը գողանում և սեփականացնում է իրեն պահ տրուած դրամը և գոյքը, մտանալով որ դրանք մեզի չեն, մտանալով որ դրանք մեզի չեն:

Հայը իբրեւ տաճիկ ստրուկ, նրա ազտոտ յատկութիւններէն շատերն է լեռացրել. լեռացրել է նոյնպէս այդ նշանաբանը՝ «բալ թուրքն բարձակնի եւալար» (մեզի բռնուցը մտանքը կը լիջէ):

Եւ տաճկաստանի մէջ բացարձակ գործ է գրվում այս նշանաբանը, մանաւանդ այն հայ տարրերի մէջ, որոնք շատ են չրփվում աստիճանի հետ: Պաշտօնեայ, փաստարան, բժիշկ, գեղագործ, փաճասական, սրտեց գործերը աստիճի գողացող գաւակարդի հետ է. մեծ մասամբ գող են. և շնորհիւ են՝ «բալ թուրքն բարձակնի եւալար» ու գողանում՝ որքան հար, որքան միջոց տենեն:

Սուլթանի ամենատիրէի փնջան և պաշտօնեան նա է. ով որ լաւ գող և լաւ աստիճի է. իսկ այդ աստիճի պաշտօնեաներն սրբիլի հայր նա է ով կրկին մեծ գող է:

Եւ զրո համար էլ հայտնի է ն

թրքացած և գող տարրը երբէք չի կարող երեւակայել թէ մարդ կարող է հասարակած դրամ և գոյք պահել և չը գողանալ:

Եւ ահա այդ արմատականացած անբարոյական սկզբունքն է որ թուրք վարժարանի սանին ստիպում է յեղափոխութեան զէնքը սեփականացնել, գոյ պաշտօնեաների հետ առեւտուր անող վաճառականին կամ արհեստագործին յեղափոխութեան զէնքերը գողանալ ու ծախել:

Ճաճկական գող և աւազակ քէմի միջ հարապատ պատուներն են. ոտից մինչեւ գլուխ գող ծրված ու սնված, որ յանդգնում են ուրիշին էլ իրենց արշինով շափել:

Զէնք, գողք ցած արարածներ մտով և արիւնով թրքացած, հայ անուներ կրող լամուկներ, թողէք գուր հայ անուներ, գուր արատ էք բերում նրան, և արդէն առանց այն էլ գուր թուրք էք:

ՎԱՐԴՈ

ԹՂԹԱԿՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 10/22 Մարտ

«Թող կատարուի Սոս կաթողիկոսի բնարութիւնը ըստ առաջնոյն» հրամայեց Սուլթան Օրմանեան հրաժարականի ստոր կատակերգութեան առաջին արարուածի առեւ: Եւ ողորմութեամբ Առաւելոյ, բարեկամ հրամանատար, Համիտի ու Արթիւրի փայլուն շահմուտ գանդով Օրմանեան նորին բազմեցաւ Պատրիարքական գահը:

Արդէն Շարժումին գրած եմ թէ ինչ ու ինչ բարեշնորհներ կը շէր կայ երական հայախաւոր իբրեւ սիր հասարակութ հայ հպատակներուն: Զինուորական սուրբերը կը թեթեւեւեր, ներքին երթիկներ կը բանար հայերու առաջ, կը թանուած գողացնէր աս փանքը կը վերադարձնէր... Եւ կրկին կաթողիկոսական բնարութիւնը ըստ առաջնոյն բնայ կատար:

Երաստացում կական կեանքն ոչ մէկը իրականացաւ: Երաստան միտք մը լինելով որ, ինչքան սոճ կական տեւն ինչ գլխով: Երաստանի մէջ փոքր ամբողջ ամբողջ է և Օրմանեան բաւ մը բողբոջ հասարակ Տիգրան մը համար չէ սո կրկին արիւնքով մէջ թեթեւ ու կրկին

արվելու այ իրականութիւնը իրատեւին խօսաւ: Երբեք հակառակեայ արդիւնքներ կը ցուցնէր միշտ:

Բայց յանկարծ... ս'ը գեղարար, Օրմանեան ամսոյ 3/15ին շարաթ սր իր նշանաւակներ տուաւ:

Այս երկրորդ հրաժարականն է. գաղանիքը պարզ է: Պահա պէյր Առանայէն իր կատարու թեմն ներկայացուցիչ: Առանայի վայր հոչակաւոր Պահրի փաշան հոն է (ականջը իստի Տրապիզոնի կորիւններուն): Երկուքն ալ գաղան, Երկուքն ալ հայակեր, երկուքն ալ Համիտէն ներշնչուած:

Սոճակ եպիսկոպոս Խապայեանն ալ հոն է իր Պատրիարքարանի ներկայացուցիչ. որ պիտի նախագահէ բնարողական ժողովներուն՝ ըստ առաջնոյն:

Բայց ո՛չ, Պահրի եւ Պահա ամէն ինչ իրենց ձեռքն տուած են և չեն թողուր որ Սոճակ նախագահէ:

Անոնք Երազէն հրաման ունին կամ Բարդղիմէոս կամ Մեւրոյ ընտել ճալ կրկին կաթողիկոս:

Խնդիրը հոս է. եթէ Սոսայեան նախագահէ, Օրմանեան կրտայ յուսալ քիչ մը, որ կատարի և գլխով բնարեն... իսկ եթէ Պահա պէյրի եւ Պահրիի միտք գործը, Օրմանեան իր ականջին կաներ ասիլի գլխին կը տեսնէ. քան Սոս պիտոյր...

Եւ Օրմանեան հրաժարեցաւ:

Պահրի ու Պահա, կատարեալ գիւնըրական վիճակի մէջ գրած են Առանայ: Տարտնի ու Վանայի գործարարներն 3000 չափ գորք քաղաք լեցուած է. գաղանի ու յայտնի լրբատեաները ամէն անկիւն կը վիտան. փոխներու թիւը իրատ աճեր է, Ուսայ ամէնը մէկ նպատակով մը, պետտութեան ստորնագոյն լրտեսներէն մին՝ Բարդղիմէոս, Մեւրոյ, Եփրեմ կամ Վահան՝ կաթողիկոս բնարի աւուր համար:

Վա՛յ վա՛յ, վա՛յ, գործը ց'ըր է հասեր, որ Օրմանեան ի պէս խեղճ մը, կատար մը, ազգի շահերը իր գերակ մարմինին գոճ գ'ըլէ: Մ'ը սնկամ շատ կերեւայ Համիտի ազգին լրբ Սոս կաթողիկոս:

Կարիւն, Բողէլն, Վանէն ա'ւ ան լաւը կը հասնին. Տ) ՕՊՊ գողթականները կաթողիկոս և հարակատար մէջ ստեղծ կը լինան. անոնց այրիներն ու սրբիլի թիւտտութեան ու սրբիլի թիւ կը լինան. բունտակար 18 կը տեսնուին ու կը լրբունար և ն լաւ գողացումները:

Այս այն տեւր կը գործը գաւառնէլն: Կատարեալ արտան ազգային ակողմարարութեան հայ ազգայնական լիջնը անանկայն կը լինայ: ու լաւ

ՊՐԱՅԻՆԱ, 11 Մարտ

Չմեռը տակաւին չը վերջացաւ հոն. հիւսիսի քամին՝ ցրտաշունջ ու չլիւսալեղիմ ձեռքին մէջ առած խճանման ձիւնի ամպ մը անլուր ու վայրենի թափով մը կը ձայլէ անցորդներուն երեսը և ամբողջ աշխարհը: Գիւրախեցիկ մարդիկ իրենց ձեռքերը գրպաններուն մէջ՝ և իրենց զըջուխները ամբողջովին թաղած իրենց զգեստներուն մուշակապատ օձիքներուն մէջ կը հապճեպեն հառնիլ իրենց ապաստանարանները, գազլ ջերմութեան մը մէջ ընդփոյթ մոռնալու համար ամեն բան: Բայց Ռուսիէն գիւղացիներ՝ յանպատրաստի բռնուած՝ հայ պանդուխտներ իրենց խշտիկներէն դուրս ելած օրապանակներուն մէջ: Ասոնք սողակալով կանցնին տուներու և պատերու տակէն դողդալով և աւելորդ բռն մը նկատելով իրենց ձեռքերն ու գլուխը՝ որոնք առ ի չգոյժ պատասպարանի մնացած են ցուրտին ու բութին կակիցեցուցիչ հարուածներուն դէմ բացողեայ:

Սակայն եթէ այսքան միայն ըլլար իրենց ցար, անտարակոյս յօժարակամ պիտի կարենային տանիլ զայն. բայց զրկանքն և որ անհնէն ստակալին է անօթութիւնը ժամանակէ մը ի վեր սկսած է արիւն իր սպառիչ աւերումներով անոնց մէջ:

Ինչպէս նախորդ գրութիւններով պարզած էի, անգործութիւնը ամեն ժամանակէ աւելի այժմ շեշտուած է և ապագան ալ ապրուստի մասին յուսատու չէ այս տարի: Այժմ Գանուրի վրայ շրջաբերութիւնը բաց է և արգէն՝ սկսած են ծովային նաւեր մինչև Պրայիա գալ. սակայն բնաւ յոյս չի կայ տակաւին որ մինչև երեք ամիս հանքածուխ մտնէ Ռուսիսիա: Ո՛չ ուսմանական երկաթուղիաց վարչութիւնը և ո՛չ մասնաւոր վաճառականա-

կան տուներ կրցած են ցարգ հանքածուխ գնել՝ գիններու արտասովոր սուղութեան պատճառաւ:

Մշիցոց համար եթէ գործ մը կրոյ այն ալ միայն վակոն բեռնակներու գործն է և անկէ ալ եթէ ամեն մէկ աշխատողի բաժին 10—20 սանթիմ օրական կրնայ, մեծ ուրախութիւն մըն է այդ խեղճներուն: Եւ սակայն զէթ ամեն օր ըլլար այդքան գործ... ոչ այն ալ չի կայ:

Տակաւին երէկ տարածայնութիւն մը ելաւ քաղաքիս մէջ՝ բանի մը հայ պանդուխտներ անօթութեանէ զգայալորի վիճակի մը ենթարկուած են: Եւ արգարեւ տեղույս յահանան անմիջապէս անձամբ երթալով անոնց մօտ պէտք եղած օգնութիւնն ըրեր է. սակայն ինչպէս կրնայ բանի մէկ անձ այդքան մարդոց, մանաւանդ որ այդ տղամարդիկ վարժ չըլլալով մտրալու՝ ձեռք կակառելու՝ անոնցմէ շատերն հիւանդացած են. զանազան տեսակ կուրծքի, ուտորի, թոքի և ստամոքսի ցաւերով կը տանջուին ցուրտ, խոնա, գեանայարկ, խարխուլ ու անուանական սենեակներու մէջ և քուրջերու վրայ պառկած:

Տեղույս հիւանդանոցը ամէն ազգէ խեղճ ու տկար հիւանդներով լեցուած է և ալ անկողին չէ մնացած որպէսզի նորեր ալ ընդունուին: Բարեւէր մէկ քանի անձեր հաճած են ամենէն աւելի խեղճներուն հաց ըրալիս, սակայն ասով միայն կարելի չէ հիմնական դարման մը տանիլ անոնց վիճակին: Մեծ ցաւօք կը գիտեմ որ ինչ որ անցեալ տարուան վերջերը զուշակած էի չափէն աւելի իսկ իրականացան: Անոնց համար լաւագոյն միջոցն է այլուր գործ գտնելով կարելի եղածին չափ շուտ հեռանալ ասկէ:

ԿԵՐԻ:

—(—)

ՆԱՌԱԿ ԽՐԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Շարժումի 211 թուոյն մէջ խըմբագրութեան կողմէ կրտսի թէ ևս ուսուցիչ ըլլալով հանդերձ կեղծ ստորագրութեամբ ինքզինքս գոված ըլլամ ինչպէս նաեւ իմ մէկ բարեկամս:

Հրապարակաւ կը յայտարարեմ թէ սուս է Շարժումի այդ բաժը, ինչ որ ժամանակին Խրաւուսի խմբագրութիւնն ալ յայտարարած է: Շարժումի իր այս սուտին ալ վկայ ցոյց կուտայ ատանաբոյժ Պ. Փափագեանը իբրև թէ անոր մօտն ալ այդ մտք պարծենցած ըլլամ: Սուս մըն ալ այս է և կը հաւատամ ու կը սպասեմ որ Պ. Փափագեանն ալ կատարեալ անկողնիակալութեամբ պիտի փութայ հրապարակաւ Շարժումի բաժը հերքել: (*)

Տօ՛ր. Շափագեան

Ն Ա Մ Ս Կ Ա Տ Ո Ւ Փ

Անցեալ անգամ մենք հաղորդել էինք թէ 28 սնտուկի խըմբագիրը յուզող «Թայֆաթի» մէջ գանդում է և երուանդ Խուզլաճեան, որ մօտ երեք տարի առաջ սեփականացրել է Գաշնակցութեան ղէնքերը: Այդ պարտնը, փոխանակ ամաչելու, թուրքուաղակների պէս, կատաղած եկաւ հայկական սրճարանը և բարձրաձայն գիմելով մեր խըմբագրին՝ գոչեց—այո, պարոն, ես յափշտակած եմ, գրպանս է, կրնաք առէք. դուք ալ 28 սնտուկը ծախած էք և կանանց ընկերութեան ստակները կերած—ինչպէս երեւում է այդ արարածի արիւնը աչքերն էր թոտած և կարծում էր թէ իր մեղսակիցներէ մէկի հետ խօսում:

Այդ երուանդ Խուզլաճեան կոչված «բարի ծաղիկ» Պօլսական գիւղումով գեղազոր է, ոչ թէ կօշկակար, լաւ իմացէք՝ գիւղումս որ, բայց աւելի ստոր քան կօշկակարը. որովհետեւ այս գե-

(*) Ինչպէս կերելի Պ. Շափագեան ամենքն ալ իր արշինով կը չափէ: Ի. Խ.

ղազորը երկու տարեանակ է իրացրել: Եւ այս թիւը քէժիմի հարազատ վիճակը Վառնայի մէջ պատուաւոր մարդ է համարվում: Ի հարկ է այն մարդկանց մօտ որոնք պատուը «ալաթուրքա» են հասկանում:

—Տ. Յ. Ճանկիւլեան ձեր «խաչագոյութեան խմբակը» վերնագրին տակ Առաքել Ալիբեկով մաքանին ուղղաւոր քոյ նամակը տեղի անձկութեան պատճառաւ ստիպուեցանք յաջորդ համարով հրատարակել:

—Տ. Սարգիս քնն. Ղարիպեան ձեր հերքումը տեղի անձկութեան պատճառաւ յաջորդ համարին մէջ պիտի հրատարակուի:

—Տեղույս «Քուրջի կտորին» զէ՛մ գրուած նամակ մը բնուրեւած ենք 34 ստորագրութեամբ, բայց այդ անձերէն և ոչ մէկը մեզ ծանօթ ըլլալուն կը խնդրենք որ մէկ երկուքը գան խմբագրութեանս գիրքերը ծանօթացնեն որ ըստ այնմ հրատարակենք նամակը:

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

ԱՆՊԻՆԱ ԵՆ ԻՌԻՍԻԱ

Ռուսական միահեծանութիւնը երբ իր գոյութեան ամուր հիմքը կը հաստատէր, իր սահմանները ընդարձակելու ու երկիրը ապահովելու համար թէ հիւսիսէն և թէ հարաւէն ծովեզերեայ արիւր մօտ սաղմոյսին գիրքերու գրաւումը իբր անհրաժեշտ պէտք կը համարէր: Մեծն Պետրոս հիւսիսէն ճիզտոյցներու դէմ յաջողութեամբ այդ ծրագիրը ի գլուխ հանեց, իսկ հարաւը իբր աւանդ իր յաջորդներուն թողուց, որոնք շարունակեցին գարեբով յառաջանալ ու թուրքիան շլտակել, սրու ձեռքն էին ինկած նախկին Հոսովմէական ինքնակալութեան ամենախաբուստ գաւառները:

Եւրոպական պետութիւնները

և յիմանակի շարժումները հեղափոխեց իրարու ետեւէ յաջորդել սկսան:

1880 թուականին լուրջ խորհող հայ հեռաւանդներ, երբ տեսան կառավարութեան ընթացքն, որ հայ տարին օր առաջ զէպի կործանում, իսկ տաճկաց քաջալերումն ու յառաջ գնացողութիւն կառավարողէր, այդ նախապատրաստեալ կործանարար ընթացքի դէմ այլեւս չի կրցան համբերել: Հարիւրաւոր տարիներու քաբողբուած համբերութեան քողն պատռելով դուրս եկան իրենց արգար իրաւունքը պահպանելու համար, գաղտնի ձեռով համիմաստ մահօրագրութիւններ պատրաստեցին: մէկը Պատրիարքարանին, միւսն Անգլիոյ գեապանին, իսկ վերջինը Բ. Դրան տալու համար:

Այդ մահօրագրութեանց մէջ առարկելով թէ՛ ամենք գիտենք որ օրէնքներ հաստատուած են հանրութեան համար, կրօնք և ազգութիւն չը զանազանելով, այլ օրէնքի աս

ջիւ, հարուստ թէ աղքատ, գնու թէ մահմէտական կամ քրիստոնեայ հաւատար են, և և երբէք այդ տեսակ լուրտութիւն մը անոնց մէջ չը պիտի ըլլայ: այժմ կը տեսնենք որ շատ խաբուած ենք մեր համոզմանց մէջ, օրէնք միմիայն մահմէտականաց համար հաստատուած է, որ ասոնք միայն իրաւունք ունին վայելելու: քանի որ միւսիւրմաններ են, իսկ անոնք որ այդ կրօնին չեն պատկանիր, հեռաւարտ օրէնքի իրաւունքներէն զրկուած են, և միանգամայն ալ իբրև ստրուկ պէտք է խոնարհին սիրող միւսիւրման տարրին, ըստ այնմ այդ կարեւոր և կենսական անհրաժեշտ կէտն ինկատի առնելով, կը տեսնենք որ յանցանքը մերը չէ, այլ այն քրիստոնէական կրօնին, որուն որ կը պատկանինք, սպա ուրեմն լոկ կրօնի մը համար, ինչո՞ւ մեր գոյութիւնը վտարեմք, և մարդկային իրաւասիրութեանէն ընդ միշտ զրկուինք, ուրեմն այս օրէն սկսեալ

ներքոյ ստորագրեալքս կը գիմենք ձեր բարձրագոյնութեանց, խնդրելով որ մեզ համար պարտ ու պատշաճն ի գործ դնէք, ժամ առ ժամ մահմէտական կրօնքի վերաբերեալ գործողութիւններ մեր մէջ մտցնելով, քանի որ մենք այլեւս մահմէտական կրօնի հետեւողներ ենք, և միանգամայն ալ օրէնքի գործադրութիւն կը պահանջենք նոյնութեամբ իբրև մահմէտական:

Ութը հոգիէ բաղկացեալ ժողովն, երկարատեւ խորհելէ յետոյ, արժան գատեցին նախ և առաջ կառավարութեան սոյն օրինակ ապօրինութեանց դէմ բողոքելու, չէ թէ սուղմանին միայն, այլ Պատրիարքարանի և Ենդղիոյ գեապանին ալ, ըստ այնմ այդ երեք մահօրագրութիւնները պատրաստելով գաղանարար դուրս բերին, շատ անգամներ փորձուած երեք հաւատարիմ անձերու յանձնուելով, և միանգամայն պատուիրեցին որ շատ և շատ գաղտնի կերպով

պէտք է ժամ առ ժամ ստորագրել տալ, որ չըլլայ թէ կառավարութիւնը լսելով հետաքրքրուէր, միջոցներ ձեռք առնելով այդ մահօրագրութիւնները իր ձեռք անցունէր, և ձեռնարկուած գործն գլուխ չելած վիճէր, աւելի գէշ հետեւանքներու ծնունդ տալով, ժողովրդեան գլխուն ալ աւելի պատուհաս գտնար:

Գրելէ ու կարգադրելէ վերջ, ժողովոյ որոշած հաւատարիմ երեք անձնաւորութեանց ձեռամբ երեք մահօրագրութիւններ Մշոյ գաւառներու մէջ սկսաւ գաղանարար պտըտել, և մէկ ու կէս ամսոյ մէջ 55:8 ստորագրութեան հասաւ: Ժողովը այդ թիւը բաւ համարելով, մահօրագրութիւններով մէկտեղ յետ կոչեց:

ՄԱՍՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻԱՆ

(Շատուեակելի)

սակայն անտարբեր չի մնացին տեաներով սուսական զօրութեան միջառնակ խաղաղութիւն անդին թուրքիոյ ակարսութիւնը ու անկարգութիւնը ինքզինքը պաշտպանելու . 1854 թն փորձեցին այդ արշաւանքները պահել չելու մի որոշ ժամանակամիջոցի համար պարտաւորեցան ցին զանի իր դիտարարութիւններէն Լա կենտրոն : Անդրիւս այդ ժամանակ նայն քաղաքականութեան զեկազարն էր . այդ օրէն Երկու մեծ պետութիւններու Անդրիւսի և Ռուսիոյ միջև խուլ մենակախութիւնը Անդրիւսի անտանուան զիւնագիտութիւնը իր գաղտնիքն էր և ահագին հնդկական կայսրութեան անվար պահպանութեանը համար թուրքիոյ իր անասիկ պարտաւոր կը համարէր Ռուսիոյ ձգտումներուն զէմ : Թուրքիոյ բնական մը արժանու մը համար կը ընկառէր իր ծաւային ազգեցութեանը խորակման ու իր գաղտնիքն զրկուելուն :

Անդրիւս այն ժամանակէն ամեն զոհողութիւն յանձն առնելով Ռուսիոյ մշտանեւ յարաշարժումը կանցնելու ու շրջափակելու հասնել եղած է . բայց Ռուսաստան յաջող ու նպատասարքաբար կանգամանքներու բերմամբ քայլ առ քայլ յառաջ խաղաց ու ամենաընտիր գաւառները թուրքերէն խլեց , որոնցմէ ոմանք անկախ պետութիւններ եղան . նախկին Օսմաններու ահաւելի ու Երազային սառու սպառնիքներէն որոնք մի շնչին արտայնջումէն ու ներքին յուլումէն փրչելու ատոմեանին հասած են :

Անդրիւս բոլոր ճիգը թուրքիան Երազային պետական կարգութեանը ընտանեցնելու արդարեւ եղանակ . խաղաղութեան կայսրութիւնը մնաց մի Երեւոյն բարբարոսական խանձարութի մէջ , Մահմեդականութիւնը իր լծացեալ վիճակին մէջ չը կրցու ընդունիլ Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը . անդրիւսական դիտանագիտութիւնը որ կործանումի հակած թագաւորութիւն մը բարենորոգումներով կը ջանար ծեփելու կեանք տալ , չի կրցու յաջողիլ : Վերջապէս զաւր ամեն փորձերէ յետոյ համոզուելով որ թուրքիան վերականգնելու օգտակար հեռուանք մը չունեցան և մինչեւ իսկ իրեն վնասներ պիտի ըլլան , իր ճկուն դիտանագիտութիւնը բարձրովին հակասեայ զիրք առաւ , առաջաւան բարեկամը ու գաշնակիցը հիմակ յիշարմ թշնամի եղաւ թուրք տիրապետութեան :

Պիքոնիսիոյ թուրքաւոր քաղաքականութիւնը բոլորովին յեղաշրջուեցաւ Մեծ—Մերուսի

լայն ու համամարդկային խեղճութեանը . ներքին շուտով : Մահմեդական լուծի տակ հեծող քրիստոնեաներու իրաւունքները խնդրելու միջառնակ Անդրիւս այդ քրիստոնեաներու պաշտպանութեանը նա էր գլխաւոր գրգռիչը Արեւելեան—Ռուսիոյ Պալիարիոյ միացման մեծ ծեփունիի հրաշքի խոսքերն էին որ խորհրդարանին մէջ որոտացին «Պալարիոյ» Պալարիոյ քրիստոնեաներուն , թուրքը անուղղակի էր :

Անդրիւսական Արեւելեան քաղաքականութեան կողմնացոյցը փոփոխութիւնը հայկական շարժումներու ժամանակ անկախ յայտնի ու պարզ էր :

Պոլսոյ անդրիւսական դեպքերը ամենախիստ գիտնական բրաւթիւրք զինուորին ու խուժանի գործած գաղտնիքներու առթիւ . նա քաղաքականութեան մը գլուխ կեցած բարենորոգումներու ծրագիր մշակեց և զանոնք գործարկելու համար վճարական միջոցներու գիտնելու որոշած էր :

Ռուսիա՝ որին յարմար հանգամանք մը կը ներկայանար իր հին քաղաքական օխակալութիւնը Անդրիւս զէմ թափելու՝ առաջի պահուն բարձրովին թուրքերէն իր քրիստոնեացիութեանը զէմ գործարկութիւնը բունի միջոցներուն , իսկ յետոյ բարձրովին ձեռնպահ մնաց մինչև իսկ ներմուծուելիք բարենորոգումներուն համար :

Հայկական կոտորածները ու արհաւիրքները որք իրենց անասակին մէջ անդուգական էին , ստեղծուող պայմանները քաղաքակրթութեանը ազդեցին : Քանի որ անկախական հասարակական կարծիքը վրդովուած էր , որոնց մէջ էր նաև Մեծ—Մերուսիի հեղինակաւոր ձայնը , Հայ ժողովրդի բազմաթիւ վերքերուն միակ ազգայնին՝ ինքնավարութեան հաստատումը կը գտնային : Ռուսիա միշտ կասկածոտ իր քաղաքական անհայտ հակառակորդի ընթացքէն՝ Անդրիւս բարեկամութիւնը հայոց իրեն ուղղուած նեւ կարծեց իր կողման սահմանիմաս չըլլայ որ Անդրիւս հոգեվար թուրքիոյ տեղ անկախ պետութիւններ բարձրացնէ և իր կողման բանակներու անցքը խաթարէ զէս ի միջազեպքը իշխան Լոպանով—Ռոսթոմբի բարձրակ կերպով յայտարարեց որ Ռուսիա երբէք թոյլ չի պիտի տայ հայկական իշխանութեան կառուցման : Այս կասկածալ հանդիսարար յայտարարութիւն էր ուսիոյ կողմէն թուրքիոյ ամբողջութիւնը պահելու . Ռուս գիտնագետը հաշի կընէր ատով Սուլթանը պարտաւորեցնել իրեն հովանաւորութեան ներքեւ մտնելու . թէ որքան բուռնը իրենց ակնկալած ու հետապնդած նպատակներու մէջ յուսա

խաբեղան , մեք պիտի պարզենք այդ :

Լոպանովի քաղաքականութիւնը գիտնագիտական սուղ ճիշտութեան մը վրայ հիմնուած չէր , այլ լակ ազգային հակակրթութիւնը որ կը կայանար ինչ որ անդրիւսական է աշխատել վայր ձգել ընկանելու միտանել անոր ազգեցութիւնը . ընդհակառակը Անդրիւս արեւելքի քաղաքականութեան այս յանկարծակի վրձնումը թուրքը ուղղակի Ռուսիոյ զէմ ուղղուած չէր . եթէ ռուս գիտնագետներու առթի շրջահայեաց ու հեռուան ըլլային , պիտի համոզուէին որ անդրիւսի իրենց աւանդական ծրագիրներուն իր գործման կամար չի շինեն :

ԹՂՍԱԿԻՑ (Մնացա՛ր յարարոյն)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկու զիւր քարտուղար Քեոմիլ պէյ որ քանի մը սնդամ մասնակցած է Արեւելագետներու համաժողովներուն , Արարիա արարուած է :

— Կը հաղորդէն թէ Լօրա Քիչներ ատանց զիմադրութեան հանդիպելու մտած է Ռիէսկա . ապտամբները զէնքերը յանձնած են :

— Լուր տարածուած է թէ թուրքաց արդարագառութեան նախարարը իր հրաժարականը տուած է , որովհետեւ համաձայն չէ նախարարական խորհուրդին որոշման քանի մը կէտերուն հետ Ռուսական Երկաթուղիներ շինելու մասին :

— Մարտ 9-էն Բէօյթիւրի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ մարտ 1-ին Լոպանի քով ճակատամարտ մը տեղի ունեցեր է . Պօէրները մեծ կորուստով ետ մղուած են , կէս օրէն վերջը պօէրները բարեկամ են անդրիւսական բանակը , Մեծ զօրութեամբ Սրիմանի հրամանատարութեամբ Մէֆիկիքէն զէպի Լօպանց կերթան :

— Նոյն գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ պօէրները Պէթիլի քովերը ետ մղած են անդրիւսական մէնէրալ կատար սնոր մեծ Լուրուտներ պատճառելով : Մեծ թուով անդրիւսիներ գերի բռնուած են :

— Պօլուէն կը հեռագրեն թէ Քարիդ Աթէնք և թարապուղ ապրող քանի մը երիտասարդ թուրքեր ներուած են :

— Օրմանեան հրաժարած է որովհետեւ իր բարձրները Սոյ կաթողիկոսութեան ընտրութեան մասին անհետեւնք մնացած են :

— Թրանսովալէն թայմիլի կը հաղորդեն որ պէտք է զգուշ վարուել անձնատուր եղող Օրմանցիներուն հետ , որովհետեւ անոնց անկեղծութիւնը կասկածելի է , մինչեւ հիմա յանձնած հրացանները արժէք մը չունին :

— Թէև Անդրիւս գոտաբար մերժեց պօլսներու հաշտութեան առաջարկը . բայց անոնք ալ որոշած են իրենց երկրին մէջ գտնուած բոլոր սակեանքները օգր բարձրացնելով ոչնչացնել :

Օգր մը ժէնէրայ Բօպէրասին յայտարարած է՝ պոք հաշտութեան չէք ուղեր . մենք ալ ամէն բան տեղակ կը դարձնենք . նախ քան զօք մեր անկախութիւնը ոչնչացունէք . մեր վերջին միջոցը պիտի բլլայ անհասարկ մեր սակեանքները , որոնք անդրիւսիներուն բազմաթիւ միլիարար արժողութեամբ ոսկի տուած են : Այդպէս մենք կը ոչնչացնենք այն համեղ պատար , որ միայն ձեզ զէպի թրանսովալ կը հրապուրէ : Ձեզի կը թողունք միմիայն մեր երկրի մտիրակոյտը որ զօք հրճուիք :

— Մեծ պետութիւնները երբէք անապական բողոքներ տուած են Բիւրան փեարուար 27-ին . ստալինը այն է որ զեպանները թուրք լրագրիներէն իմացած են թէ կատարուած թուրք որոշած է մաքսային սուրբ բարձրացնել . երկրորդ՝ պետական խորհուրդի այն որոշումին զէմ . որով օտարազգայնական իրենց անշարժ կայսրածները՝ որոնք կը գտնուէին թուրք գերեզմանոցներու քով . միայն միւսիւրմաններու պիտի ծախեն :

Վերջապէս , երրորդ՝ այն սուրբի զէմ . որուն պիտի ենթարկուին , թուրքիա զաղթող օտարազգայնականները :

Յ. ՃԱՆԿԻԻԼԷԱՆ
ՆՈՐ ԲԱՏՈՒԱՆ
ԴԵԱՎԱՃԱՌԱՆՑ
Թիւ 389 Իսկիդէ—պաշի

Կը վաճառուի ծրայաւ . բոսթալի եւ աղերասարի ամէն տեսակ բուլբու նաև զանազան սեսակ սիկարներ : 94 թուականին հրապարակ ելած Պալիարիոյ գահաժառանգ Պօլիսի պատկերազարդ քառթ—փոթիւններ . որ այժմ չեն գործածուել : Երկրորդ է կը վաճառուի «Շարժում» :

Շարժումը կը ծախուի նաև նամակատան զիմաց նոր բացուած փոքրիկ գրատունը :

Նաև Շարժումը կը ծախուի Ա. Ջարրանիկիանի գրատունը եւ խըմբարու թեանս մէջ :

ՆՈՐ ԲԱՆՈՒՍԻՎԱՃԱՌԱՆՑՈՒՄ
Ա. Դ ԲՈՒՆՑՅ
Վառնա (Մուսալլա)

Կը վաճառուի բացի զանազան զըպրոցական պիտոյքներէ , ընտիր թէյ , առաջնակարգ սուրճ . նամակագրոյմ եւ անային մանր պիտոյքներ նաև Շարժում :

Ա Ձ Դ

Տ. Վահան Մամիկոնեանի «Պօլիս» ճաշարանի փոխադրուած է հանրաժան ռօթ «Օթիլ Պօլիս» , ի Ռուսիոյ քուրսատան շուրջին կը պատրաստուին հայկական համեղ կերակուրներ :

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԵՐԿԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՍՏ ԶԱՒԱԿ ԱՆՈՒՄ
Հին եւ նոր Ազգ. երգերու զին 2 ֆի . սոյն երգարանը կը ծախուի Վառնա . Ա. Ջարրանիկիանի գրատունը նաև կը գտնուի ամէն տեսակ զարդարական եւ վրայական գրքեր . գրամի փոխուրէն կընդունի նաև նամակագրոյմ . Կնուս եւ վաճառու մեծն տեսակ գործածուած նամակագրոյն երու :

ՍԵՎԻՄԵՆԱ «ՅԱՄՈՍՏԵՎ» ԵՐԿԱՐԱՆ